

14. Ковальов С. Україна на ринку Європейського союзу // Діловий вісник (журнал Торгово – промислової палати України). – 2004. – № 05(120). – С.24-28.
15. Олєфїр В. Більше послуг, хороших і різних // Зовнішньоекономічна діяльність. – 2004. – №2. – С.86-92.
16. Сїденко В. Спївпраця ЄС та України // Аналітичний щоквартальник Представництва Європейської Комїсії в Україні. – 2003. – №3. – С. 90-91.
17. Фурман С. Світові тенденції розвитку ринку страхових послуг // Економіст. – 2004. – №8. – С.50-53.
18. Чорноморські транспортні системи – міст між Європою і Азією // UA Service (Український автотранспортний журнал). – 2002. – №2. – с.2-3.
19. <http://www.wto.org> – Офіційний сайт Світової організації торгівлі
20. <http://www.world-tourism.org> – Офіційний сайт Всесвітньої організації туризму
21. <http://www.rada.gov.ua> – Офіційний сайт Верховної Ради України
22. <http://www.ukrstat.gov.ua> – Офіційний сайт Державного комітету статистики України
23. <http://www.eurostat.gov.ua> – Статистична комісія Європейського Союзу
24. <http://www.un.org> - Офіційний сайт ООН

УДК 339.727.24

РОЛЬ ОФШОРНИХ ЗОН У ВИВОЗІ КАПІТАЛУ З УКРАЇНИ

Славїк Р.В.

Після проголошення незалежності в Україні розпочалися приватизаційні процеси. Характерною особливістю української приватизації стало те, що ряд стратегічних для економіки підприємств (обленерго, нафтопереробні заводи, металургійні комбїнати), опинилися у власності офшорних компаній. Це нерідко призводило до утворення монополій. Офшорні компанії активно використовувались для ухилення від сплати податків в Україні. Це призвело до виснаження державного бюджету. Так, за різними даними, тільки 25-30% ВВП перерозподіляється через бюджет. Часто офшорні зони були задіяні також для легалізації капіталів, отриманих злочинним шляхом. Разом з тим, використання офшорних компаній дає змогу легально понизити податкові витрати підприємства. Таким чином, офшорні зони відіграють активну роль у економіці України. У даній статті дається оцінка діяльності офшорних компаній на Україні, а також досліджується проблема боротьби з негативними явищами, пов'язаними з офшорами.

Кількість бібліографічних посилань – 10; мова – українська.

Ключові слова: офшорні компанії, приватизація, легалізація, капітал, траст, лізинг, давальницька сировина, FATF.

ВСТУП

Вперше термін „офшор” (off shore – поза берегом) було вжито на шпальтах однієї з американських газет на початку 50-х років по відношенню до американської компанії, яка, внаслідок географічної винахідливості, перемістила свою діяльність за межі податкової юрисдикції США з метою мінімізації податкових витрат. У 60 — 90-і роки ХХ ст. в країнах, що розвиваються, відзначалося розширення офшорної діяльності. У цей період збільшилися масштаби руху капіталу через офшори, підвищилася роль офшорних центрів у світовій економіці. Так, в останні роки, за оцінками, від 1/3 до 1/2 світових грошових потоків

проходило через ці центри; вони обслуговували до 50% світового руху капіталу. За даними ФБР США, на рахунках банків і інвестиційних компаній, зареєстрованих у 42 офшорних центрах світу, зосереджене близько 5 трлн. дол.[1; С. 98].

У світовій практиці офшорні компанії використовуються здебільшого для оптимізації податкових витрат. В Україні майже все, що зв'язано з офшорами має кримінальний відтінок. За оцінками фахівців, від 50 до 60 % економіки України знаходиться „в тіні”. А це близько 4-5 млрд. дол. щороку, які недоотримує державний бюджет. Значна частина цих коштів, через наявність різних схем, осїдає у офшорних центрах і, або не повертається в Україну взагалі, або повертається у вигляді інвестицій. За оцінками фахівців, від 30 до 55% (залежно від галузі) інвестицій в Україну внесено українцями через офшорні ком-

Славїк Роман Володимирович, студент 5 курсу факультету міжнародних економічних відносин УжНУ, тел. 80503726039

панії. Для цього можуть використовуватися взаємовигідні угоди, кредитні лінії, дочірні та спільні підприємства. Тому серед найбільших інвесторів в економіку України ми бачимо такі країни як Швейцарія, Кіпр, Британські Віргінські острови, Ліхтенштейн та ін. Але чи потрібні нам такі інвестиції? По-перше, вони не дають змоги встановити реального власника приватизованого підприємства, по-друге, прибутки від діяльності таких підприємств здебільшого не підпадають під податкову юрисдикцію України.

Метою даної роботи є дослідження основних схем, які використовувалися і використовуються для вивозу капіталу з України через посередництво офшорних компаній, визначити ступінь їх законності і з'ясувати причину слабкої протидії цьому явищу зі сторони керівних органів держави. Проблемі вивозу капіталу присвячений перший розділ статті. У другому розділі розкривається проблема запобігання вивозу капіталу з України як складової національної безпеки, а також акцентується увага на світовому досвіді боротьби з легалізацією злочинних капіталів.

Темі „офшорів” була присвячена низка наукових статей. Зокрема, С.Чекалов у журналі „Економічний часопис XXI” у своїй статті проаналізував деякі особливості приватизаційних процесів в Україні через офшорні компанії і навіть кілька прикладів відмивання „брудних грошей” через них. Автори Калюжний Р.А. і Бутузов В.М. у статті „Використання офшорних юрисдикцій при здійсненні сумнівних фінансових операцій” дослідили проблему втечі капіталу через світові офшорні центри та окреслили світовий досвід боротьби з ними. У дослідженні даної теми були також використані: Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств», згідно якого (стаття 18 пункт 18.3) щорічно публікується перелік офшорних зон Кабінетом міністрів України, Постанова КМУ та НБУ „Про посилення контролю за проведенням розрахунків резидентів і нерезидентів за зовнішньоекономічними операціями”, а також інші закони та нормативні акти.

При створенні даної роботи використовувався метод порівняльного аналізу, а також індуктивний метод узагальнення емпіричних даних.

1 ТИПОВІ СХЕМИ ВИВОЗУ КАПІТАЛУ ЧЕРЕЗ ОФШОРНІ ЦЕНТРИ

Не секрет, що первісне нагромадження капіталу у будь-якій країні світу проходило, м'яко кажучи, не завжди законним шляхом. Україна не є винятком. Після проголошення незалежності, Україна обрала курс на ринкову перебудову економіки. Після розпаду СРСР Україна успадкувала велетенські металургійні комбінати, нафтопереробні заводи, шахти, судно- та машинобудівні заводи, енерготоргівельні станції, теплові, атомні

та гідроелектростанції тощо. Всі ці об'єкти перебували у державній власності. Як відомо, ринкова економіка передбачає перехід певної частини державного майна у приватну власність. Тому перед Україною постала проблема приватизації державних підприємств. Характерною особливістю приватизаційних процесів в Україні (як, власне, і у решті країн Центрально-Східної Європи) є участь у них офшорних компаній, які у кінцевому результаті і ставали власниками українських підприємств. Причому система офшорних компаній побудована таким чином, що дає змогу приховувати не лише прибуток, а й реальних власників українських підприємств.

При реєстрації офшорної компанії її акціонерами записуються не справжні власники, а місцеві юристи в офшорній юрисдикції, як правило ті, що спеціалізуються на реєстрації офшорних або трастових компаній.

Трастові компанії – це такі компанії, які можуть держати акції у дорученні від імені дійсного власника компанії. Вони заздалегідь відмовляються від усіх дивідендів та інших майнових прав на користь цих бенефіціарів. Доти, доки формальним власником є траст, жодних претензій до реального власника офіційно не можна пред'явити, оскільки інформація про реальних власників є конфіденційною.

Трастові документи підписані лише фірмами, відкритими для публіки. Траст заздалегідь відмовляється від своїх прав на акції офшорної компанії на користь реальних власників. У цьому разі всі права на компанію переходять до власника тоді, коли він підпише ці папери, поставивши дату. Без його підпису ці документи не мають юридичної сили, тобто третя сторона ніколи не зможе довести, що громадянин України є власником офшорної компанії (ОК).

Придбання акцій українських підприємств через ОК дає змогу уникнути:

- Значення найменування реального власника акцій у реєстрі акціонерів;
- Сплати податку на прибуток з дивідендів;
- Сплати прибуткового податку при продажу акцій.

Це дозволяє також позбавити акціонерів, які не входять до контролюючої групи, можливості одержувати прибуток від співволодіння компанією.

Офшорні компанії діють за схемою: ОК одержує у довірче управління або купує акції українських підприємств напрямець або через посередницьку українську інвестиційну компанію (ІК). В останньому випадку між ОК та ІК укладається договір комісії, згідно з яким ІК зобов'язується від свого імені, але за рахунок ОК купити акції підприємства. При цьому у реєстрі акціонерів значитиметься ОК, оскільки вона діє від свого імені. Дивіденди і прибуток від продажу акцій перераховуються в офшорну компанію або інвестуються в який-небудь бізнес в Україні без оподаткування. Таким чином був викуплений великий

пакет акцій „Луганськoblenerго” офшорною компанією „FS Trading”.

В Україні також практикувалась також передача офшорним компаніям в управління державних пакетів акцій підприємств. Так Фонд державного майна передав пакет акцій у розмірі 86,37% СК ВАР „Дніпровська гідроакумуляційна станція” у довірче управління офшорній компанії „ESY Engineering of Construction” (Багамські острови) терміном на п’ять років з можливим продовженням строку ще на 10 років [2; С. 146]. Взагалі, будь-яке підприємство, через посередництво торговця цінними паперами, може стати активним учасником фондового ринку – для формування інвестиційного портфеля, для управління виробничими структурами, для створення структури, наприклад холдингу, або просто з комерційною ціллю для більш вигідної продажі.

Крім володіння власністю українських підприємств, офшорні компанії використовуються також і для мінімізації податкових платежів, або і ухилення від сплати податків, зокрема податку на прибуток підприємств. Це досягається завдяки існуванню двосторонніх міжнародних договорів (конвенцій) про уникнення подвійного оподаткування, а також використанню схем з давальницькою сировиною.

На сьогодні, підписані і ратифіковані угоди про уникнення подвійного оподаткування з більш, ніж тридцятьма країнами. З точки зору комерційного використання найбільший інтерес становлять договори з Великобританією, Угорщиною,

Нідерландами, Австрією, Кіпром. Конвенції передбачають нульову ставку податку у джерела на дивіденди, авторські і ліцензійні виплати, а також на виплати за міжнародні перевезення.

Розглянемо кілька схем використання вищезгаданих конвенцій для мінімізації податкових платежів. В Україні суттєвий економічний ефект може бути досягнутий при придбанні промислового обладнання через посередництво лізингу, наприклад в угорської фірми. Лізингові платежі, як дохід від нерухомого майна, мають достатні причини обкладатися податком в Угорщині, про що свідчить стаття 6 Конвенції між Україною і Угорською Республікою про уникнення подвійного оподаткування доходів і майна від 19.05.95 р. У Конвенції мова йде про те, що лізингові платежі можуть обкладатися податком як в Україні, так і в Угорщині, але платник податку (стаття про недискримінацію) може сам визначити місце сплати податків. Якщо ж лізинговий контракт укладений з угорською нерезидентною компанією, то вона платить за місцем реєстрації податок на чистий прибуток у розмірі 3%. Відповідно статті 16.16 Закону про оподаткування прибутку підприємств, 15%-ий податок на репатріацію прибутку нерезидента, утриманий його українським партнером (лізингоотримувачем), повертається платнику у десятиденний строк після надання документів з податкових органів Угорщини, які підтверджують статус платника податків угорського партнера. Єдиний неприемний момент – ПДВ при ввозі обладнання (див. Схему 1) [3].

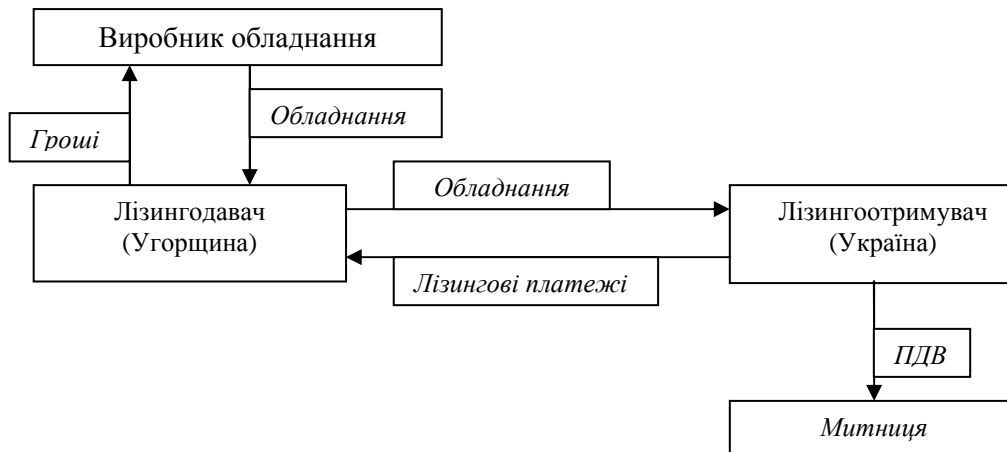


Схема 1.

Іншим прикладом оптимізації податкових платежів може бути наступна схема. Українське підприємство бере кредит в іноземній валюті, наприклад, у англійської компанії. Це може викликати певні труднощі при реєстрації у регіональному відділенні НБУ, але безперечно призводить до відчутних результатів у плані оподаткування. Відсотки, які сплачує українське підприємство за користування грошовими ресурсами, як дохід англійської ком-

панії, будуть обкладатися податком на прибуток тільки у Великобританії, згідно статті 9 Конвенції між Україною і Сполученим Королівством Великобританії і Північної Ірландії щодо усунення подвійного оподаткування по відношенню до податків на доходи і приріст вартості майна від 10.02.93 р. Згідно Закону про оподаткування прибутку підприємств, усі відсотки, які сплачуються за будь-якими борговими зобов’язаннями, які зв’язані з господар-

ською діяльністю підприємства, відносяться на його витрати у повному обсязі (див. схему 2).

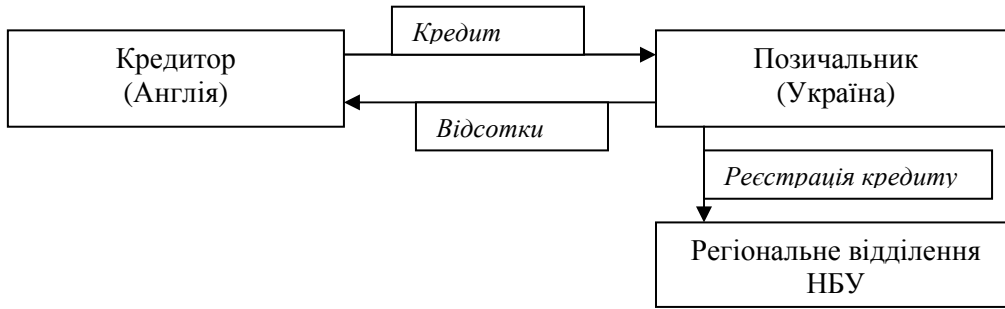


Схема 2.

Зупинимось також на такому виді діяльності як будівельно-монтажні роботи. Представництво англійської компанії в Україні може виконати усі необхідні вимоги, і йому буде видана необхідна ліцензія на право цієї діяльності. Але якщо роботи буде виконувати український субпідрядник, який має власну ліцензію – необхідності в ліцен-

зії не виникає. Основний дохід, отриманий від замовника і не підлягає оподаткуванню в Україні, сформується у генерального підрядчика – іноземної компанії. Її роль при укладенні угоди – фінансування, забезпечення матеріалами, організація виконання проекту і контроль над роботами (див. схему 3).

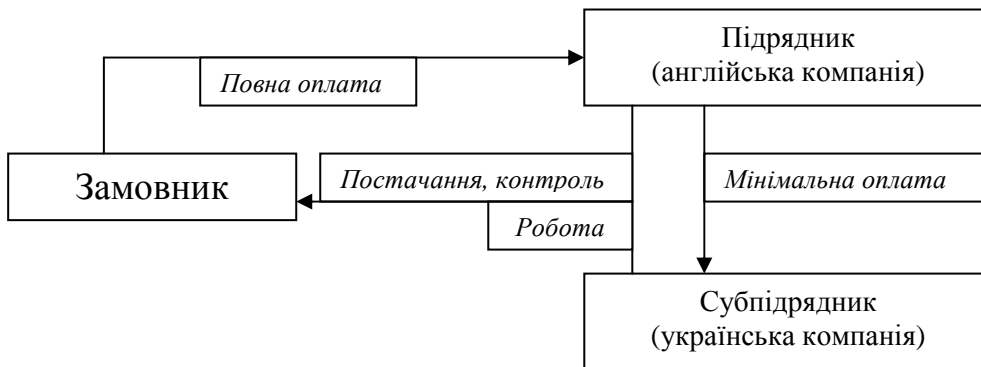


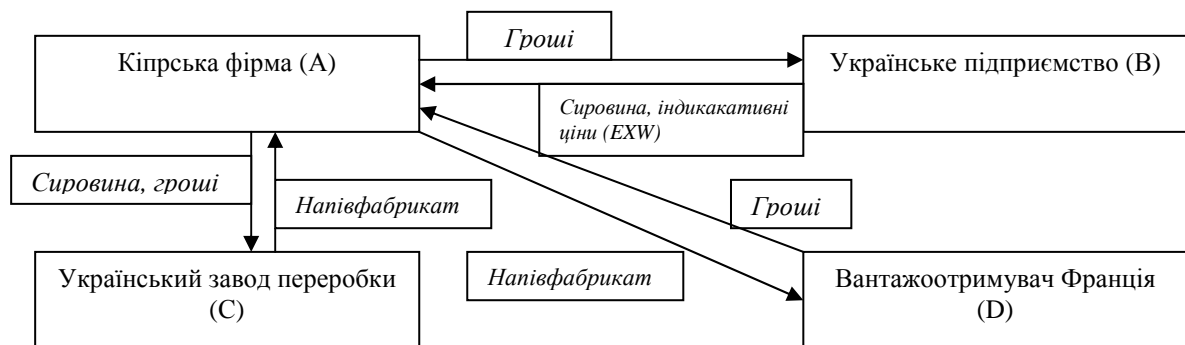
Схема 3.

Великий інтерес для податкового планування представляє діяльність нерезидентної компанії на території України без реєстрації постійного представництва, наприклад, через агента з незалежним статусом. Однак, закуплені для нерезидента товар, сировина не можуть бути перепродані на митній території України, так як це буде розглядатися як діяльність через постійне представництво і підлягати оподаткуванню на загальних засадах. Самостійно іноземна компанія закупити український товар на митній території України для подальшого перепродажу на цій же території також не має права (про це прямо сказано у постанові Кабінету Міністрів України №853 від 30.06.97р.). За певних умов заборону можна обійти – використати схему із застосуванням давальницької сировини. Давальницька сировина – це сировина, матеріали, напівфабрикати, комплектуючі, ввезені на митну територію України іноземним замовником (або закуплені іноземним замовником за іноземну валюту в Україні) для використання у виготовленні готової продукції з наступним поверненням усієї про-

дукції у країну власника сировини або у вказаний пункт розвантаження готової продукції.

Розглянемо взаємодію міжнародного договору і українського законодавства на прикладі закупки сировини кіпрським підприємством. Угоди про уникнення подвійного оподаткування з конкретними країнами мають свої особливості. Угода із Кіпром – одна із самих вигідних. Вона передбачає нульову ставку податку у джерела виплати на дивіденди, відсотки, виплати за міжнародні перевезення. Крім цього, деякі види діяльності кіпрських компаній в Україні звільнені від українських податків при веденні справ на території України. Один з таких видів діяльності – закупівля і збереження товарів. З огляду на це, для здійснення угоди по переробці давальницької сировини з подальшим вивозом за кордон нема необхідності реєструвати постійне представництво. До того ж при здійсненні усієї угоди з давальницькою сировиною у кіпрської компанії не виникають доходи, які підлягають оподаткуванню в Україні. Однак, не завадить мати довідку з головного податково-

го органу Кіпру, про те, що кіпрська компанія є платником податків за місцем реєстрації, тобто на Кіпрі.



Типова схема

1-й етап: між А і В заключається контракт на експорт сировини за індикативною ціною на умовах EXW, де В не має нульової ставки ПДВ, а відповідно, податок входить у склад ціни. У випадку, коли А – постійне представництво, механізму застосування індикативних цін нема, ПДВ входить у склад ціни.

2-й етап: між А і С заключається контракт на переробку давальницької сировини, яка належить А. У вартість переробки не входить ПДВ, оскільки очевидний експорт послуги і діє нульова ставка (може знадобитися довідка із ТПП про підтвердження технологічного процесу виготовлення готової продукції). У випадку, коли А – постійне представництво, стягнення ПДВ проходить на загальних засадах.

3-й етап: С відвантажує готову продукцію А за вказаною адресою, наприклад D. А сплачує С вартість переробки. Готова продукція не підлягає ліцензуванню, квотуванню. Механізму застосування індикативних цін нема.

4-й етап: D оплачує готову продукцію А за договірною ціною.

Яскравим прикладом застосування схеми з переробки давальницької сировини є „Нікопольський завод феросплавів”. Щоправда, його власником є швейцарська компанія (не менш відома офшорна юрисдикція). Прибуток підприємства (а це десятки мільйонів гривень) повністю підлягає оподаткуванню у Швейцарії. Таким чином, маємо: українське підприємство, на якому працюють українські працівники, виготовляє продукцію з української сировини, уникає сплати податку на прибуток підприємств у державний бюджет.

Широковживаною є схема, коли український суб'єкт підприємницької діяльності відкриває дві офшорні компанії: на Кіпрі і у Великобританії. Уся господарська діяльність ведеться через британську компанію, а податкова юрисдикція вибирається кіпрська у силу існування договору про уникнення подвійного оподаткування між Велико-

британією і Кіпром, де і залишаються всі прибутки. Номінальні директори знаходяться на Кіпрі. Така схема має суттєвий недолік – це вартість заснування і обслуговування двох компаній. Але є і ряд переваг: по-перше фірма не набуває репутації офшорної, оскільки, як відомо, Великобританія не перебуває у „чорному списку” офшорних зон, по-друге така комбінація значно ускладнює роботу правоохоронним органам.

Слід зазначити, що протягом останніх років привабливість Кіпру як офшорної зони значно знизилась. Це пов'язано з тим, що Кіпр на початку 2004 року здійснив податкову реформу, покликану стати балансом між вимогами, висунутими ЄС перед вступом в Євросоюз у 2004 р., і наміром острову зберегти привабливість для міжнародного ділового співтовариства. Найважливішим у реформі є підвищення з 1 січня 2003 р. корпоративного податку на прибуток офшорних компаній з 4,25 до 10% [1, С. 103.].

Усі вищенаведені схеми, хоч і суттєво зменшують податкові надходження у державний бюджет, вони є легальними (або напівлегальними). Справа в тому, що в українському законодавстві відсутні ефективні механізми регулювання господарської діяльності українських підприємств через офшорні компанії. Так, Кабінет Міністрів України щорічно оприлюднює список світових офшорних центрів. Хоч він постійно змінюється, але у кожній його редакції можна помітити відсутність багатьох ключових світових офшорних юрисдикцій. Таким чином, в українських підприємств з'являється можливість проводити господарські операції через офшорні компанії без будь-яких значних негативних наслідків. Так, в останньому переліку офшорних зон [4], прийнятому КМУ 20 лютого 2003 року можна відзначити відсутність таких „яскравих” офшорних територій як Швейцарія, Люксембург, Ліхтенштейн, Палау, Маврикій. Такі всесвітньо відомі офшорні центри як, наприклад, Латвія, аме-

риканські штати Делавер і Вайомінг взагалі ніколи не потрапляли у ці списки.

Отже, ми розглянули два важливі напрямки використання офшорних компаній. Перший – пов'язаний з інвестиційною діяльністю з подальшим утриманням і управлінням активами в Україні. Другий – використання компанії у зовнішньоекономічних операціях (експорт, імпорт, посередництво, послуги). Однак, існує третій напрямок – використання офшорних компаній для оформлення активів неpubлічного характеру. Грошові засоби, виникнення яких неможливо пояснити, просто переводять на банківські рахунки або вкладають у нерухомість чи акції. Справа у тому, що у офшорах подібного типу існує таке поняття, як сертифікат акцій на пред'явника, тобто гарантується анонімність і конфіденційність. Найвідомішими такими юрисдикціями є Панама, Багамські острови, Маврикій, Сейшельські острови, о. Науру тощо. Саме вони є світовими центрами легалізації „брудних грошей”, у тому числі від наркобізнесу і нелегальної торгівлі зброєю, і тому світовий контроль за діяльністю офшорних центрів повинен починатися з цих країн.

Взагалі, розрізняють три складові процесу відмивання брудних грошей [5]:

Розміщення – власник вкладає гроші до фінансової системи з метою позбутися великої кількості готівки. Етап розміщення є самим уразливим, бо тут існує найбільший шанс розкриття незаконної природи грошей.

Нашарування (лайерінг) – наступний етап. Це серія операцій з приховування походження грошей. Вони часто пересилаються з однієї країни до іншої, а потім перетворюються на різноманітні інвестиції.

Інтеграція – фінальний етап, коли гроші цілковито поглинаються легальною економікою, де їх можна використати з будь-якою метою.

2 ЗАПОБІГАННЯ НЕЗАКОННОГО ВИВОЗУ КАПІТАЛУ ЯК СКЛADOVA НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

На сьогодні 50% ВВП створюється "в тіні". Отже, більшість коштів, які потребують відмивання, з'являються зі сфери ухилення від сплати податків. Українські експерти вважають, що в Україні відмивається до \$4 млрд. щороку, з них: 90% – від прямого ухилення від сплати податків, 5-6% – від нелегальної торгівлі алкоголем, тютюновими виробами, контрабанди. І лише решта – традиційно "брудні" гроші від наркоторгівлі, проституції тощо [5]. Тому, закономірно, пріоритетним напрямком має стати реформа податкової системи. Суттєвим кроком у вирішенні цієї проблеми може стати створення в Україні незалежного агентства збирання фінансової інформації, що стане базою для організації правових процедур боротьби з відмиванням грошей. Нині такий орган для збирання фінансової інформації створений в ДПА. База наповнюється, структурується, систематизується протягом семи років. Вона інтегрує 17 галузевих баз даних, зв'язана з платіжною системою НБУ, базами правоохоронних органів. На жаль, сьогодні Україна не має чіткої законодавчої бази для запобігання ухилення від сплати податків. Проблеми вирішувалися нормативними актами Кабміну і Нацбанку. На думку Анатолія Брезвіна, экс-заступника голови ДПА, вирішення цієї проблеми полягає у встановленні електронного обміну інформацією між податковими і банківськими структурами. Це б прискорило перерахування коштів чесних платників податків і зробило б інформацію про стан розрахунків з бюджетом достовірною і прозорою.

Іншою сферою жорсткого контролю з боку держави має стати приватизація державних підприємств. На думку юристів, які обслуговують учасників приватизації, українське законодавство в цьому питанні порівняно з європейським не є надто жорстким. Так, у низці країн тим компаніям, у яких не видно реального власника, взагалі заборонено брати участь у приватизації. Необхідність мати інформацію про засновників держава пояснює небезпекою монополізації деяких стратегічних галузей.

За оцінками експертів, близько 25% кількісного складу спільних підприємств та від 30 до 55% (залежно від галузі) сукупних іноземних інвестиційних вкладень сформувалися на основі легалізованого вітчизняного капіталу. Навіть із введенням вимоги участі в конкурсах з продажу державної власності "промислового інвестора", суть не змінилася. Засновниками багатьох українських підприємств виступають офшорні компанії. Тому якнайшвидше потрібно створити такі умови, щоб запобігти подальшому відтоку капіталу з країни [5].

Ретельному контролю підлягає також банківська сфера. З розвитком інформаційних технологій і інтеграцією банківської системи України у світову мережу банківських розрахунків вимагає від України прийняття міжнародних зобов'язань щодо боротьби з легалізацією злочинних капіталів.

З початку 80-х років ХХ ст. відзначається прискорений ріст створюваних в офшорних центрах банків і банківських відділень, страхових і перестраховувальних компаній. У даний час банківські установи займають провідне становище в офшорних центрах. Так, у 1992 — 1999 р. у середньому близько 85% активів офшорних центрів припадало на банківські активи. Розмір коштів, що знаходяться на депозитах офшорних банків, склав у середині 1999 р. близько 1,4 трлн. дол. [1, С.103].

Події 11 вересня 2001 року в Америці надали новий поштовх міжнародним зусиллям щодо запобігання легалізації злочинних капіталів. Так, тверду позицію зайняли США у боротьбі з фінансовими порушеннями, зв'язаними зі світовими офшорними центрами. Вони є ініціаторами введення

обмежень і санкцій у відношенні даних країн (територій) з боку світового співтовариства. США й інші розвинуті країни вимагають скасування принципу конфіденційності у відношенні даних про власників офшорних компаній, а також їхніх доходів, їх не влаштовують низький рівень оподаткування в цих країнах, ліберальне відношення до процедур реєстрації компаній і невисокі ставки оплати даних процедур. Концепція банківської таємниці перестала бути „панацеєю” від переслідування правоохоронних органів або уряду даної країни. Під їх тиском фінансові установи різних країн зобов'язані надавати інформацію про своїх клієнтів. Інакше їх можуть звинуватити у сприянні злочинцям і застосувати проти них різні санкції. Те ж саме стосується і таємниці листування. Із розвитком цифрових технологій стало можливим прослуховувати телефонні розмови без фізичного підключення до телефонних ліній. Це можна здійснювати навіть з іншої країни. У 1997 році ФБР і Європейський Союз почали створення глобальної системи прослуховування телефонних розмов.

Боротьбу розвинутих країн зі зловживаннями в офшорних центрах ускладнює використання офшорних компаній у фінансових ланцюжках транснаціональних корпорацій. Так, офшори використовують відомі ТНК ("General Electric", "Ford", "Microsoft", "Boeing", "Philips" і ін.) [1; С.100].

У вересні 2001 року міжурядова організація Група Фінансових Дій внесла Україну до свого чорного списку держав, що дозволяють відмивання грошей. З коментарів генерального секретаря Групи Фінансових Дій Патріка Мулетта можна зробити висновок, що без рішучих законодавчих дій Україну звідти не викреслять. У відповідь, 1 січня 2002 року набули чинності укази президента України щодо обов'язкового повідомлення про трансакції з підозрілими сумами та формування фінансової розвідки. Однак, зазначена вище міжнародна організація вважає недостатніми кроками навіть для того, щоб їх обговорювати серед керівників Групи Фінансових Дій, які ухвалюють рішення про включення чи виключення якоїсь країни зі списку. Головною проблемою, що постала на шляху боротьби з "відмиванням грошей", є брак комунікації. Експерти Організації по боротьбі з незаконними валютними операціями (FATF) відзначають необхідність прийняття в Україні комплексного закону, спрямованого на боротьбу з легалізацією злочинних капіталів, який знаходиться у Верховній Раді, але досі не прийнятий. Це стало б першим кроком на шляху до викреслення України з „чорного списку”. Виникає закономірне питання – чому Україна так мляво реагує на рекомендації міжнародних організацій? На думку політолога Віктора Небоженка: "Офшори – це частина української економіки і єдине місце, де українська еліта може зберігати гроші. Тому серйозно за них братися ніхто не буде".

Отже, можна виділити наступні кроки у вирішенні проблеми втечі капіталу з України:

- Реформа податкової системи, приватизаційного законодавства і банківської сфери;
- Співпраця з міжнародними організаціями, які спеціалізуються на боротьбі з незаконними валютними операціями;
- Запровадження дієвого механізму контролю за підозрілими грошовими потоками.

ВИСНОВКИ

Отже, підсумовуючи все вищенаведене можна виділити наступні тези.

Після проголошення незалежності, Україна стала на шлях ринкових реформ. Складовою ринкових реформ стала приватизація державних підприємств. За умов недосконалого законодавства і відсутності належного контролю з боку держави низка стратегічно важливих для української економіки підприємств опинилися у власності офшорних компаній. Використовуючи пільгові ставки оподаткування у офшорних юрисдикціях і наявність між ними і Україною договорів про уникнення подвійного оподаткування, значна частка прибутку українських підприємств осідала на рахунках офшорних компаній, а потім поверталась у вигляді інвестицій. Від 30 до 55% (залежно від галузі) інвестицій в Україну внесено українцями через офшорні компанії. Для цього використовувалися взаємовигідні угоди, кредитні лінії, дочірні та спільні підприємства. З часом мета використання офшорних компаній трохи змінилася. Якщо раніше офшорна компанія була необхідна в основному для вивозу капіталу, то тепер вона виступає ефективним інструментом стабілізації платежів, регулювання ціни експортно-імпортних контрактів, самофінансування, продажу авторських прав, оплати валютних контрактів на території України, передачі устаткування до лізингу, наймання персоналу, постачання давальницької сировини, купівлі нерухомості за кордоном.

Останнім часом високорозвинені країни і країни, що розвиваються почали вести систематичну боротьбу з офшорними зонами, так як вони стали центрами легалізації злочинних капіталів. Україні слід активніше долучатися до цих процесів через прийняття Верховною Радою законів з регулювання діяльності офшорних компаній на території України, а також установити жорсткіший контроль за підозрілими валютно-фінансовими операціями.

Отже, як бачимо, офшори відіграли ключову роль у втечі капіталу з України за роки незалежності. Тому, окрім запобігання новій втечі, логічним постає питання повернення вже вивезеного капіталу, а це – мільярди доларів США. Недостатньо дослідженими є обсяг капіталу, який підлягає поверненню, структура, а також методи повернен-

ня. Тому, сподіваємось на подальші дослідження у цьому напрямку.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. За ред. Сіваченка І.Ю. Вільні економічні зони. Світовий досвід і українська практика. – Київ. – 2004. – С. 95-105.
2. В.М. Геєць, Є.Г. Панченко, Е.М. Ліанова та ін; 3 ред. В.М. Гейця. – Київ: Вища школа. – 2003. – С. 146.
3. <http://www.gc.com.ua/konkretno/offshore/index.html>
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 2000 р. №106-р., від 14 березня 2001 р. №79-р., 14 лютого 2002р. № 53-р., від 20 лютого 2003 р. №77-р. „Про перелік офшорних зон”.
5. Чекалов С. Процес відмивання капіталу: способи, методи, етапи та шляхи запобігання // Економічний часопис ХХІ. – 2002. № 4. www.soskin.info.ua – Портал Олега Соскіна.
6. Постанова КМУ та НБУ від 12 грудня 1998 р. №1968 „Про посилення контролю за проведенням розрахунків резидентів і нерезидентів за зовнішньоекономічними операціями”.
7. Адмирарин Н.І. Кайманы: заповідник для финансових «акул» // Деньги+. – 2004.-№15(40).-С. 4.
8. Бутинець Ф.Ф., Жиглей І.В., Пархоменко В.М. Облік і аналіз зовнішньоекономічної діяльності. – Житомир: ПП Руга. – 2002 – С. 404-415.
9. Продан М.М., Трофимчук Т.В. Офшорні зони: шляхи легального зниження податків // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія економіка. – 2004. – №15. – С. 31-34.
10. Кульчинський Р.В. Офшорні компанії участь у приватизації братимуть. // Галицькі контракти. – 2000. – №25.

УДК 339.5 (477: 437.6)

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-СЛОВАЦЬКОЇ ТОРГІВЛІ ПІСЛЯ ВСТУПУ СР ДО ЄС

Ковчар О.О.

У статті розглядається динаміка взаємної торгівлі між Україною та Словаччиною з початку 2000-х років та основні проблеми і специфіка зміни умов двостороннього зовнішньоторговельного співробітництва після розширення ЄС в 2004 році і входження СР до єдиного внутрішнього ринку, торговельного і митного союзу в рамках ЄС.

Кількість бібліографічних посилань – 13; мова – українська.

Ключові слова: Україна, Словацька Республіка, Європейський Союз, європейська економічна інтеграція, зовнішня торгівля, експорт, імпорт.

ВСТУП

Офіційно проголошений після революційних демократичних змін в українському суспільстві стратегічний курс на прискорену інтеграцію України до Європейського Союзу потребує послідовних практичних кроків з реалізації європейського вибору. Поряд з інтенсифікацією політичного діалогу на рівні Україна – ЄС важливого значення набуває поглиблення економічного співробітництва української держави як з Євросоюзом у цілому, так і з окремими країнами-членами ЄС зокрема.

Особливий інтерес у цьому контексті представляє розвиток зовнішньоекономічних зв'язків України із центральноєвропейськими постсоціалістичними державами, які з 1 травня 2004 року набули статусу повноправних членів ЄС. По-перше, найближчі західні сусіди є традиційними зовнішньоекономічними партнерами України. По-друге, зі вступом центральноєвропейських держав до єдиного внутрішнього ринку, торговельного і митного союзу в рамках ЄС суттєво змінилися умови їх економічного співробітництва з Україною, що потребує нових підходів до подальшого розвитку співпраці.